

Marraskuu 2014

DEMOKRATIA KAUPAN

CETA:N INVESTOIJIA SUOJELEVAT SÄÄNNÖKSET UHKAAVAT YLEISTÄ HYVÄÄ KANADASSA JA EU:SSA

Yhteenveto

26.9.2014 Kanada ja Euroopan Unioni (EU) ilmoittivat saaneensa valmiiksi vaikutuksiltaan kauaskantoisen, talouden integrointia koskevan CETA-sopimuksen (Comprehensive Economic and Trade Agreement, suom. Kattava talous- ja kauppasopimus). Sopimukseen sisältyy sijoittajien ja valtioiden välisten kiistojen ratkaisumekanismi ISDS (investor-state dispute settlement), joka saattaa johtaa yritysten oikeuskannetulvaan Kanadaa, EU:ta ja yksittäisiä EU:n jäsenvaltioita vastaan ja voi vaikuttaa valtioiden kykyyn suojella kansalaisiaan ja ympäristöä.

ISDS-mekanismi antaa ulkomaisille yrityksille oikeuden nostaa yksityisissä, kansainvälisissä tuomioistuimissa kanteita suoraan valtioita vastaan hakeakseen korvauksia, mikäli ne katsovat terveyttä, ympäristöä tai taloutta koskevien suojakeinojen horjuttavan niiden oikeuksia.

Merkittävimmät huomiot:

- 1. Kanadan kokemukset NAFTA-sopimuksesta (North American Free Trade Agreement) kuvastavat sijoituskiistojen ratkaisemiseen välimiesmenettelyllä sisältyviä vaaroja.** Kanada on haastettu NAFTA:n nojalla välimieskäsittelyyn 35 kertaa; näistä se on hävinnyt tai suostunut neuvotteluratkaisuun kuudessa tapauksessa ja maksanut ulkomaisille investoijille vahingonkorvauksia yhteensä yli 171,5 miljoonan dollarin (137 milj. eur.) edestä. Sijoittajatahojen käynnissä olevat oikeusvaateet ulottuvat moniin valtioiden toimenpiteisiin, joiden väitetään heikentävän ulkomaisten sijoitusten arvoa – esimerkiksi ulottuvat frakkauksen kieltämisestä ja porausoikeuksien eväämisestä kanadalaisen oikeustuimen päätökseen mitätöidä lääkepatentit, jotka eivät olleet riittävän innovatiivisia tai tarpeellisia. Ulkomaiset sijoittajatahot vaativat tällä hetkellä useiden miljardien dollarien edestä vahingonkorvauksia Kanadan valtiolta.
- 2. Voidaan perustellusti esittää, että CETA:n sijoittajansuoja takaisi jopa NAFTA:a laajemmat**

Näiden yritysten ja valtioiden välisten oikeuskäsitteilyiden ratkaisijoina toimivat yksityiset, kaupalliset tuomioistuimet, jotka saavat korvauksen jokaisesta niiden käsiteltäväksi tuodusta tapauksesta ja joilla on selvä taipumus tulkita lakia investoijien kannalta suotuisasti.

ISDS voi estää valtioita toimimasta julkisen edun hyväksi sekä suoraan niin, että yritys haastaa valtion oikeuteen, tai epäsuorasti vaikuttamalla valtion lainsäädäntöön oikeuskannepelotteen muodossa. Maailmanlaajuisesti katsoen investoijat ovat uhmanneet julkista terveyttä ja hyvinvointia suojaavia lakeja, kuten tupakoinnin vastaisia lakeja, myrkyllisiä aineita ja kaivostoimintaa koskevia kieltoja, vaatimuksia ympäristövaikutusten arviointiin, ongelmajätettä koskevia säännöksiä sekä verotusta ja finanssipolitiikkaa koskevia käytäntöjä.

oikeudet ulkomaisille sijoittajille, mikä nostaa riskiä, että ulkomaiset sijoittajat tulevat käyttämään CETA:a ohjataksaan valtioiden politiikkaa ja päätöksentekoa haluamilleen urille:

- a) Suojaamalla investoijien "oikeutettuja odotuksia" niin kutsutun "reilun ja tasapuolisen kohtelun" lausekkeen nojalla CETA saattaa vakiinnuttaa oikeustulokinnan, joka takaisi "oikeuden" oikeusnormien osalta muuttumattomaan ympäristöön. Tämä antaisi investoijille tehokkaan aseensa taistella oikeusnormien muutoksia vastaan, vaikka muutoksia tehtäisiin uuden tiedon tai demokraattisen päätöksenteon pohjalta.
- b) CETA antaisi ulkomaisille investoijille enemmän oikeuksia uhmata finanssisäädöksiä kuin NAFTA, jossa nämä oikeudet enimmäkseen rajoituivat pankkien (sinänsä jo laajamittaisiin) vapaata varainsiirtoa ja pakkolunastuksilta suojatuksi tulemistä koskeviin oikeuksiin. CETA laajentaa sijoittajatahojen oikeuksia sisällyttämällä sellaisia erittäin joustavia käsitteitä kuin "reilu ja tasapuolinen kohtelu", mikä uhkaa romuttaa kuluttajien suojaksi laaditut säädökset sekä finanssijärjestelmän vakauden kriisitilanteissa.

3. **Kanadan riski joutua pankkien, vakuutusyhtiöiden tai holding-yhtiöiden oikeuskanteiden kohteeksi kasvaa merkittävästi CETA:n myötä.** Riskit ovat ilmeiset laskelmoivien, lakimiestensä tukemien investoijien hyödyntäessä yhä kasvavissa määrin välimiesmenettelyä hankkiakseen tuloja nostamalla kanteita talouskriisissä olevia valtioita vastaan. EU:sta tuleva sijoituskanta Kanadan rahoitussektorilla on merkittävä, mistä CETA:n myötä saattaisi olla kauaskantoisia juridisia seurauksia.

4. **CETA kasvattaisi EU:hun ja sen jäsenmaihin kohdistuvaa riskiä kanadalaisen kaivos-, öljy- ja maakaasusektorien investoijien taholta.** Kanadalainen sijoituspääoma EU:ssa on näillä sektoreilla merkittävä, ja kanadalaiset kaivosyhtiöt ovat jo mukana useissa kiistanalaisissa luonnonvaroja koskevilla projekteilla kautta EU:n. Kaivosalan ammattilaiset juhlistavat CETA:a "virstanpylväänä", josta voi olla alalle "merkittäviä seurauksia". Yhä useammat öljy-, kaivos- ja maakaasuyhtiöt ympäri maailmaa käyttävät välimiesoikeutta sijoituskiistojen ratkaisuun.

5. **Yhdysvalloissa pääkonttoria pitävien monikansallisten yritysten kanadalaiset tytäryhtiöt voivat myös käyttää CETA:a nostaakseen kanteita eurooppalaisia hallituksia vastaan,** vaikka EU lopulta rajoittaisi investoijien ja valtioiden välisiä, TTIP:n (Transatlantic Trade and Investment Partnership) mukaisia kiistanratkaisukäsittelyitä koskevia säännöksiä, mistä EU parhaillaan neuvottelee Yhdysvaltain kanssa. Tämä on erityisen huolestuttavaa eurooppalaisten kannalta, sillä yhdysvaltalaiset yritykset hallitsevat Kanadan taloutta. Samoin EU:n ulkopuolisten yhtiöiden EU:ssa sijaitsevilla tytäryhtiöillä olisi vastaavanlainen mahdollisuus välimiesteitse kyseenalaistaa Kanadan valtion sääddöksiä ja toimenpiteitä.

6. **EU:n alueelta tulevat, kanadalaiset ja yhdysvaltalaiset yritykset ovat jo nyt kansainvälisiä sijoituksia koskevia välimieskäsittelyjä eniten käyttävien yritysten joukossa,** joten on syytä uskoa, että ne tulevat hyödyntämään myös CETA:a ohjataksaan valtioiden toimia sekä Kanadassa että Euroopassa. Viisikymmentäkolme prosenttia (lukumääräisesti yhteensä 299) kaikista tunnetuista sijoittajatahoista ja valtion välisistä riitatapauksista maailmanlaajuisesti on ollut EU:sta tulevien investoijien

nostamia kanteita. Yhdysvaltalaiset sijoittajatahot ovat panneet vireille 22 prosenttia (lukumääräisesti 127) tunnetuista investoijien ja valtion välisistä välimieskäsittelyistä. Kanadalaiset sijoittajatahot ovat vedonneet investoijien kansainvälisiin oikeuksiin välimiesteitse viidenneksi eniten maailmassa.

7. **Vastustus CETA:n sisältämiä "investoija vastaan valtio" -sopimusehtoja kohtaan on kasvanut Atlantin molemmin puolin kansalaisjärjestöjen, ammattiliittojen ja jopa EU:n jäsenvaltioiden keskuudessa.** Vastauksena tähän Euroopan komissio ja Kanadan hallitus ovat aloittaneet harhaanjohtavan propagandakampanjan, jossa pyritään vähättelemään investoijien oikeuskannemahdollisuuksista aiheutuvaa riskiä ja viemään huomiota pois järjestelmän keskeisistä ongelmakohtista, kohti luonteeltaan kosmeettisia uudistuksia.

8. **"Uudistukset", joita Euroopan komissio ja Kanadan hallitus ovat luvanneet ISDS:stä aiheutuvien huolestuneisuuden hälventämiseksi, eivät estä sijoittajatahojen ja tuomioistuinten harjoittamaa järjestelmän hyväksikäyttöä.** CETA päinvastoin laajentaa huomattavasti mahdollisuuksia vedota investoinneissa sovittelumenettelyyn, altistaen EU:n, EU:n jäsenvaltiot ja Kanadan ennakkomattomille ja ennennäkemättömille maksuvelvoite-erisille.

Sopimuksellisen erityislainsäädännön luomiseen ulkomaisten sijoittajien suojelemiseksi ei ole tarvetta; etenkin juridisesti vakailta alueilla kuten EU:n sisällä ja Kanadassa. Nykyajan monikansalliset yhtiöt ovat maailman menestyneimpien ja kehittyneimpien yritysten joukossa ja kykenevät arvioimaan riskin ja tuoton välistä suhdetta. Mikäli riskin katsotaan olevan liian korkea, yhtiöiden olottuvilla on jo keinoja, kuten perinteiset tuomioistuimet, yksityiset vakuutusyhtiöt ja julkisten sijoitusten valtiontakaukset.

Demokratia kaupan (Trading away democracy) kehottaa lainsäätäjiä Kanadassa ja EU:ssa hylkäämään sijoittajia suojaavat lausekkeet CETA:ssa ja tulevissa sopimuksissa, mukaan lukien kiistanalaisissa EU:n ja Yhdysvaltojen välisessä vapaakauppa- ja investointisopimuksessa Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP) sekä Tyynen valtameren alueen Trans-Pacific Partnership (TPP) sopimuksessa.

Julkaisijat: Association Internationale de Techniciens; Experts et Chercheurs (Aitec); Austrian Chamber of Labour (AK Vienna); Canadian Centre for Policy Alternatives (CCPA); Corporate Europe Observatory (CEO); The Council of Canadians; Canadian Union of Public Employees (CUPE); Euroopan julkisten palvelujen ammattiliittojen federaatio (EPSU); Saksalainen kansalaisjärjestö "Forum on Environment & Development"; Euroopan Maan ystävät (FoEE); PowerShift; Quaker Council for European Affairs; Quebec Network on Continental Integration (RQIC); Trade Justice Network (TJN); Transnational Institute (TNI); Transport & Environment (T&E).

Amsterdam/Berliini/Bryssel/Montreal/Pariisi/Ottawa/Wien, marraskuu 2014